

YAŞAMIN ÖZEL DÖNEMLERİNİN VAZGEÇİLMEZİ YUMURTA: SİİRT VE İLÇELERİ ÖRNEĞİ¹

Eggs as a Indispensable Element for the Special Times in Life: The case of Siirt and Districts²

Hilal OTYAKMAZ AYDIN*

Aynur KOÇAK**

Öz

Yumurta, içerisinde barındırdığı zengin vitamin ve mineraller açısından temel bir besin kaynağıdır. Bu zenginlikten ötürü; can verme, verimlilik, bereket, koruma, yenileme gibi birçok sembolik özelliğe sahiptir. Yumurta yatay ve dikey sembolizme bağlı olarak merkezi konumda çoğul üremenin sahibidir. Yumurtanın kabuğu nazardan, bolluk ve berekete, büyüsel uygulamalardan halk hekimliğine kadar pek çok hususta karşımıza çıkmaktadır. Yumurta yüklenen semboller fazladır. Hayatın her safhasında yumurta yer alsa da özellikle hayatın başlangıcı ve devamı ekseninde ön plandadır. Bu çalışmada; doğum ve yaşam bütünlüğünde yumurtanın sembolik ve işlevsel yorumlarına dair inanış ve uygulamalar, kadim kültürün geleneksel dokusunu, somut ve somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcılığını ve aktarımını sağlayan Siirt ve ilçeleri örnekleme üzerinden aktarılacaktır. Siirt'te yumurtaya yüklenen inanca yönelik manalar sonucunda yapılan uygulamalar çalışmanın içeriğini zenginleştirmiştir. Bu uygulamaların içeriğinde *geçiş dönemleri (doğum, bebeklik ve çocukluk, evlilik) ve özel dönemlerde (kutlama, sağaltım ve kötüyü yok etme)* yer alan yumurtayla ilgili inanış ve pratikler mezkûr başlıkların oluşmasına katkı sağlamış ve bu başlıklarda yumurtanın işlevselliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Siirt ve ilçelerinde yapılan saha çalışmasında *yarı yapılandırılmış mülakat ve gözlem teknikleri (doğal-yapay)*nden faydalanılarak 21 kaynak kişiyle görüşülmüştür. Yumurta, yapısı ve içeriğine bağlı işlevsel özellikleriyle birlikte bağlam merkezli halk bilimi kuramlarından “işlevsel halk bilimi kuramı” çerçevesinde değerlendirilmiştir. Siirt ve ilçelerinde somut olmayan kültürel miras içerisinde yer alan yumurtaya dair halk inanış ve uygulamalarından unutulmuş veya yazılı kültür haline getirilemeyen dağınık haldeki bu değerleri, yapılan saha çalışmasıyla kayıt altına almak, sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına aktararak nesiller arasındaki iletişimi sağlamak ve ileriki saha çalışmalarına örnek teşkil etmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yumurta, Geçiş dönemleri, Özel dönemler, Halk inanışları ve ritüeller, Siirt.

Abstract

Eggs are basic food sources in terms of the rich vitamins and minerals they contain. Because its densely packed with nutrients, it has many symbolic characteristics such as virility, productivity, fertility, preservation, rejuvenation. The egg has the characteristic of plural reproduction in the central position depending on horizontal and vertical symbolism. The shell of the egg appears in many aspects from the evil eye to abundance and fertility, from magical practices to folk medicine. The symbols attributed to the egg are too many. Egg is presented in every

¹ Bu makalede kullanılan veriler 221K291 no'lu “Türk Halk İnanış ve Uygulamalarında İnsan Bedeni Üzerine Bir İnceleme: Siirt Örneği” başlıklı TÜBİTAK projesinden alınmıştır.

² The data used in this article are taken from the TUBITAK project No. 221K291 entitled “A Study on the Human Body in Turkish Folk Beliefs and Rituals: The Case of Siirt”.

* Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hotyakmaz1@gmail.com

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nurkocak@yildiz.edu.tr

walk of life, it is especially at the forefront of the beginning and continuation of life. In this study; beliefs and practices about symbolic and functional interpretations of the egg are delivered through birth and life, via the city of Siirt and districts as examples, which provide the traditional texture of ancient culture, the inference and transmission of tangible and intangible cultural heritage it will be transferred over. Practices born of the meanings and beliefs applied to eggs attributed to the egg in the city center as well as make up the detailed nature of this study. These applications in the context of beliefs and practices related to the egg, included as *transition periods (birth, infancy and childhood, marriage) as well as special periods (celebration, healing, and eradication of evil)* have contributed to the formation of these titles, and the revelation of the functionality of eggs has been attempted in these titles. In this context, in the field study performed in *Siirt and districts as per semi-structured interview and observation techniques (natural-artificial)* 21 individuals were interviewed as sources. Egg structure and its functional properties related to its content have been evaluated within the framework of “functional theory of folklore”, one of the context-centered folklore theories. This work aims to record, which have been forgotten from the folk beliefs and rituals about the egg contained in the intangible cultural heritage in Siirt and districts or those that cannot otherwise be turned into written culture (in a altered state) through on-field work, to establish communication between generations by transferring them from the oral culture environment to the written culture environment and to serve as an example for future research on site.

Keywords: Eggs, Transition periods, Special periods, Folk beliefs and rituals, Siirt and districts.

Giriş

Yaratılış mitolojilerinden³, mistik kaynaklara kadar Dünya'nın⁴ ve insanın varoluşsal yapısında yumurtanın hem yapısal hem de içeriksel açıdan evrendeki diğer varlıklarla da özdeşleştiği, mitik metinlerde yeryüzü ve gökyüzü unsurlarının, tanrıların, insanların ve diğer unsurların yumurtadan meydana geldikleri aktarılmıştır. Yumurta içeriği açısından yaşamın her safhasında karşımıza çıksa da özellikle yaşamın başlangıcını ve devamını temsil etmede ön plandadır. Yumurta yapısı itibarıyla insanlık için ilgi çekici ve gizemli bir olgu olmuş, içerisinde gizlenen canlının bilinmezliklerle dolu olmasıyla da umut ve dilek gibi kavramların bu bilinmezlikle özdeşleşmesini sağlamıştır (Sivri ve Yetim, 2009: 192-193). Yumurta, yatay ve dikey sembolizme bağlı olarak merkezi konumda çoğul üremenin özelliğine sahiptir. Yatay boyutuyla; sakinliği, rahmi, yeni varlığın oluşumunu, yerleşmeyi, üretkenliği, verimliliği; dikey boyutuyla da yatayda var olan oluşumun zıddı olan kozmik vuruşa bağlı hareketliliği, oluşum evresini tamamlayıp meydana çıkma durumunu ve şifa vericilikteki potansiyeli temsil ettiği düşünülmektedir. Bunun gibi yumurtaya yüklenen anlamlar ona yönelik inanış ve uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Türk halk kültüründe geçiş dönemleri (doğum-evlilik-ölüm) ekseninde yumurtaya bağlı inanış ve uygulamalar aynı zamanda yaşamın özel dönemlerine bağlı inanış ve uygulamaları da içerisinde barındırmaktadır. Bir yandan evin bereketinin kaçmaması için dışarıya verilirken çeşitli kurullarla aktarılan bir gıda olarak karşımıza çıkarken, diğer yandan nazarı önleme ya da bertaraf etmede yer alır. Büyüsel uygulamalarda, kötülük oluşturmaktan, büyüü çözmeye kadar yumurta kullanılmaktadır (Karakaş, 2021a: 40, 43, 44). Bahsedilen Türk halk kültürüne yönelik bu hususların Siirt ve ilçelerinde yapılan saha çalışmasında da yer aldığı kaydedilmiştir. Saha çalışmasında yumurtanın; “doğum, bebeklik-çocukluk, evlilik, bayram, sağaltım, kötüyü yok etme” gibi konularda da ön planda olduğu aktarılmıştır. Bu uygulamaların yaşamın başlangıcını ve devamını temsil etmesi açısından yumurtaya yüklediği sembolik anlamlar yüzyıllardır devam edegelmektedir.

Varlıklara yüklenen manalar ya kuşaktan kuşağa geçmiş ya da çeşitli dinsel-büyüsel ritüellerdeki pratiklerle sonradan elde edilmiştir (Örnek, 1995: 31). Bireylerin hayatları art arda gelişen aşamalardan oluşur. Bu aşamalarda sonlar ve başlangıçlar bir bütünlük oluşturur. Doğum, çocukluk, toplumsal ergenlik, nişan, evlilik, gebelik, babalık, sınıfsal ilerleyiş, ölüm gibi sonlar ve başlangıçlar aynı amaca yönelik törenlerle bireyi belirli bir konumdan başka bir

³ Bkz. (Sproul, 1991), (Siegel, 1940), (Bonney, 1981).

⁴ Bkz. (Blake, 1877), (Gardin vd., 2019), (Eliade, 1992, 2001), (Guênon, 2022).

konuma geçirir. Bunlarla birey, yaşam içerisinde değişim geçirirken belli başlı törenlere ihtiyaç duyar. Özel toplumlar dinsel-büyüsel törenler, ritüeller üzerine temellenir (Genep, 2022: 10-11). Anadolu’da geçiş dönemlerinden ölümden yumurtaya dair uygulamaların yer alması (Karakaş, 2021b: 371-372) buna örnek verilebilir. Anadolu’da ölen kişinin farklı boyutta benzer şekilde hayat sürdürdüğüne inanıldığı için: “Ölen kadının yakınları, sağ kalan eşi evlenmek istediğinde mezarına giderek yüreği çatlamasın diye yumurta gömerler.” (URL-1). Zile’de de genç yaşta ölen evli ya da nişanlı kadının kocası tekrardan evlenirse kadının ruhu kocasını kıskanmasın ve adamın rahat bir evliliği olsun amaçlı mezarına iki tane yumurta konulur (Sezmiş, 2018: 70). Avarlar ise kadın mezarlarına doğurganlığı temsil etmesi açasından yumurta koyarlar (Baldick, 2010: 41). Kadında doğurganlık temel husus olduğu için öldükten sonra yeniden dirilecek kadının doğurganlığını da mezarlara konulan yumurta sembolize eder. Çalışmanın saha kısmını oluşturan Siirt ve ilçelerinde ise geçiş dönemlerinden doğum ve evliliğe dair yumurta hakkında veriler elde edilmiştir. Ancak ölüm ritüellerinde yumurtaya dair inanış ve uygulamalara rastlanılmamıştır.

Malinowski’nin (1992: 35-36) “İhtiyaçlar Teorisi” içeriğinde; ihtiyaçların özünün hangisinin temel, hangisinin arızı olduğunu, kültürel ihtiyaçların nasıl ortaya çıktığını belirlemenin önemi üzerinde durulur. Her kültürün biyolojik ihtiyaçları yani metabolizma tarafından belirlenen ihtiyaçları vardır ki bunlar; üreme, yağış, rüzgâr, zararlı iklim ve hava faktörleri, tehlikeli hayvan ve insanlardan korunma, kas ve sinir sistemini hareketle ve gelişmenin denetlenmesiyle forma getirme ihtiyaçlarıdır. Her kültürel ilerleme bu şekilde bedensel bir ihtiyacın giderilmesine hizmet eder. Burada bahsedildiği üzere yumurtanın hayata yönelik işlevselliğinde kaynak kişilerin aktardıkları örnekler, hususen yumurtanın bedensel bir ihtiyacın giderilmesine olan katkısını ön plana çıkarmaktadır. Bu incelemede Siirt ve ilçelerinde geçiş dönemlerindeki (doğum ve evlilik) uygulamalarda öne çıkan yumurta, kaynak kişilerin verdiği bilgilere dayanarak değerlendirilmiştir. Siirt; kent kültürü ve kırsal kültürün iç içe olduğu bir toplumdur. Halk, özellikle doğum ve yaşam eksenine bağlı inanış ve uygulamalar konusunda pozitif cevaplar aldıkça etrafındakilere de bu inanışa bağlı ritüelleri aktarır, yönlendirir ve bu aktarımlarla gelenek devam eder. Bu bağlamda inceleme Siirt ve ilçelerinden elde edilen verilere göre; geçiş dönemleri ve özel dönemler olmak üzere iki başlıktan oluşmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Siirt ve ilçelerindeki saha çalışması için Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’nun 31.08.2021 toplantı tarihli, 2021/06 toplantı no olan Etik Kurul Belgesi tedarik edilmiştir. Bu bağlamda Siirt ve ilçelerinde yapılan saha çalışmasında “*yarı yapılandırılmış mülakat ve gözlem teknikleri (doğal-yapay)*”nden faydalanılarak 21 kaynak kişiyle görüşülmüştür. Yumurta, yapısı ve içeriğine bağlı işlevsel özellikleriyle birlikte bağlam merkezli halk bilimi kuramlarından “işlevsel halk bilimi kuramı” çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu makalede kullanılan veriler 221K291 numaralı “Türk Halk İnanış ve Uygulamalarında İnsan Bedeni Üzerine Bir İnceleme: Siirt Örneği” başlıklı TÜBİTAK projesinden alınmıştır.

1. Geçiş Dönemleri

1.1. Doğum

İnsanlık tarihi boyunca yumurtanın doğurganlığı doğrudan temsil ettiği dikkat çeker. Doğum süreci; ceninin anne rahminde tutunması, büyümesi, güçlenmesi, doğuma hazırlanması, doğum ve doğum sonrası olarak devam eder. Siirt’te bu süreçlerin her bir karesinde yumurtanın yer aldığı yapılan saha çalışmasında gözlemlenmiştir. “Yumurta, bereketi, çoluk çocuğu temsil eder” (KK-1). Siirt’in şirvan ilçesindeki bir kaynak kişinin: “Ben altı yıl çocuk doğurmadım.

Sonrasında doğum yapan birisi yumurta pişirip üç kere o yumurtayı kendi ağzına koydu, çıkardı ve bana yedirdi. Bunu ben hamile kalayım diye yaptı. Uzun süre sonra iki çocuğum oldu” (KK-2) ifadesi de yumurtanın doğumu temsil ettiğini onaylamaktadır. Burada hamile kalamayan bir kadına, özellikle doğum yapan bir kadının yumurta yedirmesinin anlamı: “Benim çocuğum oldu. Senin de çocuğunun olabilmesi için doğumu ve yaşamı temsil eden sembolik bir unsurla seni hamile kalmaya hazırlamak gerekir.” şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Diğer bir kaynak kişi: “Kadının belinden bebek düşmesin diye çiğ yumurta içmesi çok iyidir. Çiğ yumurta kadının; belini ve sırtını kuvvetlendirir” (KK-3). aktarımında bulunarak yumurtanın doğurganlığı kolaylaştırdığı ve arttırdığını ifade etmektedir. Siirt’te hamile kalmak isteyen kadın, leylek yumurtasıyla hazırladığı pekmezli yumurtayı yemekle birlikte leylek yumurtası kabuğuyla kırk kez doldurduğu bir miktar suyu başına döker (Karakaş, 2020: 21). Örnek, *Halkbilimi* kitabındaki (2000: 133) “Halk Hekimliği ve Geleneksel Sağaltmayla” ilgili başlıkta; Amasya-Suluova’da hamile kalmak isteyen kadın için; yumurta ve kireç karıştırılır, ortaya çıkan hamur karışımı bele sürülür. Kadın yüzü koyun bir saat sarılı yatar. Bu da kadının belini sıkı tutup gebeliği kolaylaştıran bir metottur. Denizli’de yaşayan Ahıska Türklerinde de benzer uygulama yer alır. Hamile kalamayan kadın için yumurta ve unu karıştırıp hamur haline getirirler ve yatmadan önce hamile kalamayan kadının beline bir kuşakla bu karışımı bağlarlar. Sabah bu kuşak çıkartılır (Eşmeli ve Ethem, 2020: 1815). Ergani’de çocuğu olmayan kadınlar, “Sıcak Pınar” adlı suya giderler. Burada kurban kesip dua ederler ve doğurganlığın sembolü olan yumurtaları suya bırakırlar (Uçak, 2007: 51). Yumurtanın doğurganlığı arttırmadaki rolü örneklerde görüldüğü üzere fazladır. Diğer bir rivayette de yumurtanın ilaç ve onarma tedavisinde kadının dölyatağının kapalı olmasına karşın, kara tavuk yumurtasının sarısının üzerine karabiber ekip sıcak bir bezle dölyatağına yerleştirme işlemi gerçekleştirilir. Burada kara tavuk olması büyüklük işlemidir (Boratav, 2013: 166). Anadolu’da kara tavuk, çokça yumurtlaması ve bereketiyle bilindiği için özellikle kadının doğurganlığının açılması ve artması adına seçilmiştir.

Yumurtaya dair inanışlardan bir diğeri de nesli, soyu, evladı sembolize etmesidir. Bu sembolün birçok yerde geçtiği bilinmektedir. Örneğin; Aksaray-Ortaköy ilçesinde, rüyasında yumurta gören kişinin ya kendisinin ya da aileden birisinin çocuğunun olacağı inancı hakimdir (Gözen, 2014: 57). Bu sembol hakkında Siirt’in ilçesinde: “Rüyada yumurta görüyorduk. Büyükler evladın olacak diyorlardı. Rüyada görülen yumurta; tavuğun nasıl yumurtasından civciv yani yeni bir can çıkıyorsa anneden de öyle bir can, evlat doğacak anlamına gelmektedir” (KK-1). Diğer bir kaynak kişinin kayınvalidesinin yumurtaya yüklediği mana ise: “Yumurta çalmak haramdır. Yumurta evlat yerine geçer. Burada kimse kimsenin yumurtasını almaz, komşunun yumurtalarıyla karışma olursa birbirimizle helalleşiriz. Bu önemlidir” (KK-9). kaynak kişinin bu ifadeleri yumurtaya verilen değeri ortaya koymaktadır. Yumurtanın içerisinde saklanan can, geleceğin müjdecisidir. Çocuk da ailelerin neslini devam ettiren bir gelecek olduğu için yumurtayla özdeşleştirilmiştir. Yumurta burada aynı zamanda gelecek nesli de temsil ettiği için başkasından çalınması, alınması da kötü görülmüştür.

Doğum sürecine bakıldığında ise kadının doğumu aşırı sancılı olmasının, kolay olsun diye: “Doğum anında kadına pekmezli yumurta yedirirler ki güç ve kuvvet olsun ve rahat doğum yapabilsin” (KK-4). Doğum başlamadan önceki süreçte gerçekleştirilen uygulamalarda da yumurtanın yer aldığı görülür. Yumurta doğumu temsil etmekle birlikte doğum sonrası yaşamı güçlendirme, pekiştirme ve devamlılığı sağlamayı da temsil eder. Bu sebeple Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kadınlara doğum öncesi ve doğum sonrası yumurta yedirilmesine dikkat edilir. “Yumurtanın %9,5’i kabuk kısmı, %63’ü yumurta akı ve %27,5’i yumurta sarısı olup yumurta kabuğu mineral kaynağı, yumurta akı protein kaynağı ve yumurta sarısı yağ açısından önemli ve fonksiyonel bir biyoaktif bileşendir” (Yüccer vd., 2012: 71). Bu sebeple kaynak kişiler doğum sonrası lohusa kadına sürekli yumurta yedirirler. “Doğumdan

hemen sonra yumurta omlet gibi pişirilip pekmeze karıştırılarak doğum yapan kişinin sütü artsın, bedenine, kuvvet, kan, can gelsin diye yedirilir” (KK-1). Diğer kaynak kişilerin ifadeleri de bunu desteklemektedir: “Yumurta yaşam döngüsüdür. Doğum ve yaşamın göstergesidir. Doğum yapan kadına bol tereyağlı yumurta, evde pekmez varsa katılarak yedirilir. Yumurta, pekmez rahmi toparlar, dikiş yarası varsa çabuk iyileşmesine ve şifasına sebep olur. Kadın doğum yaptığı zaman çok zorlandığı için yumurta, tereyağı ve pekmez bağırsaklarını yumuşatır. Kadın doğum yaptıktan sonra her gün çiğ yumurta içmesi bedenine çok faydalıdır” (KK-3, KK-5, KK-6, KK-7).

1.2. Bebeklik ve Çocukluk

Çocuğun doğumundan itibaren başlayan kültürel etkinlikler, kutlamalardan, korunmaya, tedavi etmeye kadar süreklilik gösterir. Doğumdan sonra bebeği; yıkama, tuzlama, kundak, beşik, nazara karşı korumak amaçlı inanışa bağlı dinsel-büyüsel pratiklerin sürekli yer aldığı görülmektedir (Koçak, 2015: 143). Bu aktarılanlar Siirt ve ilçelerinde de genel olarak var olan inanış ve uygulamalardır. Siirt ve ilçelerinde yoğun şekilde yapılan uygulama, yeni doğan bebeğin bedeninin tuzlanmasıdır. Siirt’in ilçesi Kurtalan’da bir kaynak kişinin yeni doğan bebeğe tuzlamadan sonra yaptığı yumurta uygulaması dikkat çekicidir: “Yeni doğan bebeğin bedeni güçlü, kuvvetli olsun, teri kokmasın diye önce tuzlarız. Sonra derileri çevik ve diri olsun diye bir tane yumurtayı sarısıyla çırpıp bebeğin bütün vücuduna süreriz. Böylece bebeğin vücudu ve yüzü güzel olur.” (KK-8). Yeni doğum yapan kadının yumurtayı tüketmesi ve yeni doğan bebeğin bedenine yumurta sürülmesine bağlı olarak yumurtanın bedene şifa verdiği şeklindeki inanış da Siirt’te hakimdir. Ayrıca kaynak kişinin yumurtanın bebeğe şifa vericiliğine dair: “Yumurta protein kaynağıdır, pekmez de kansızlığı giderir. Yumurtanın kabuğu bile faydalıdır. Çinko eksikliği olan bebeklere yumurtayı eczaneden kapsül şeklinde alıp veririz ki boyları kısa kalmasın.” (KK-1) yorumu da buna eklenebilir. Yine aynı şekilde konuşamayan ya da kekeme çocuğun dilini açma uygulamasında yumurtanın yer aldığı görülür: “Kekeme ya da konuşamayan çocuk olursa bildircin yumurtası ve güvercin yumurtasını yedirmeye devam ederiz” (KK-9, KK-5).

Doğum, başlı başına yeniden var oluştur. Bu var oluşun yaşamını destekleyen sembollerinden birisidir yumurta. Yeni doğan bebekle ilgili yumurtaya dair diğer bir uygulama da: “Bebeğin kırkı çıktıktan sonra anne ve bebek kime misafirliğe giderse o kişi anneye istediği kadar yumurta verir. Ne kadar yumurta verilirse o kadar çocuğun olsun anlamı vardır” (KK-9). Sivas ve çevresinde de kırkı çıkmamış kadın misafir olarak gittiği evde yedirilip içirilir ve kadına yumurta hediye edilir (Kalafat, 2010: 267). Bu gelenek Diyarbakır’da kızın doğumdan sonra annesine gitme şeklindedir ve hem anneye hem de bebeğe sarılık olmasınlar diye yumurta yedirilerek gerçekleştirilir (Karakaş, 2020: 34).

Bebeklik ve çocukluk döneminde nazara yönelik inanış ve uygulamalarda da yumurtanın yer aldığı görülmektedir. Nazar gibi zararlı bir husustan korunmaya yönelik yapılan uygulamalarda kullanılan “gizli güçler” olarak bahsedilen kudret yüklü çeşitli nesnelere kişinin bedenine temas ettirilerek bedeni korumaya yönelik iyi sonuçlar alınması toplumlar tarafından yüzyıllarca denenmiştir. Burada kudret yüklenen nesne; arındırıcı, şifacı, yenileyici ve koruyucu özellikleri barındırır. Anadolu’da kudret yüklü nesnelere aynı zamanda devretme uygulaması gibi bir husus da yer alır. Anadolu’nun birçok yerinde sıtmada ve çocuk felcinde “çivilemek” usulü vardır ve çivi şeklindeki ucu sivri bir kızcık dalı parçası kullanılır (Bayrı, 1972: 108). Hastalığın bu şekilde cansız varlığa devredeceği ve hasta kişinin de iyileşeceği inancı hakimdir (Aytar, 1976: 7639-7640).

Siirt’te, bu manada gizli güç kudreti yüklenen unsurlardan birisi de “yumurta”dır. Bedene temas ilkesine bağlı nazardan korunmak için yumurtaya dair yapılan uygulamayı

kaynak kişi şu şekilde açıklamaktadır: “Çocuk erken yürüdüğü zaman ya da emekliyorken hızlı yürüdüyse nazar değmesin diye yedi tane çiğ yumurtayı küçük bir şekilde delip (ip geçecek şekilde) içindeki sarıyı da beyazı da boşaltırız. Yedi tane yumurta kabuğuna kalemle bir siyah bir beyaz çarpı işareti ya da artı, düz çizgiler yapıp çocuğun boynuna ipe asarız. Mutlaka siyah çizgiler kabuğun üstünde olmalıdır” (KK-9). Yumurtanın burada tılsım olarak nadiren de olsa takı şeklinde kullanıldığı (Morris, 1999: 51) görülmektedir. Bu uygulamayla nazarı degen ya da degebilecek gözlerin enerjileri çocuğa değil yumurta kabuklarına yayılmış olur. Çocuk da bu vesileyle kötü gözlerden korunmuş olur. Siirt’in ilçesinde aktarılan yumurta uygulaması, yürüyen çocuğa kötü göz engeli takılmasın diye gerçekleştirilirken aşağıdaki örnek ise, yürüyemeyen çocuğun yumurta sayesinde yaşam serüvenine atılmasının sağlanmasına yönelik bir uygulamadır. Eskiden yürüyemeyen çocuklar ipe bağlanır ve o ipe yumurta da asılmıştır. Sonrasında bu ipler kesilir ve yumurta da atılmıştır. Bu uygulamanın temelinde, çocukların daha hızlı yürümeyi öğrenecekleri inancı yer almaktadır. Yumurta hayati güçleri temsil ettiği için yumurtadan kurtulma işlemi de hayati güçlerin çocuğu serbest bırakmasına, çocuğun yolunun açılmasına ve yürüyemeye başlamasına temsildir. Yumurtanın özündeki var oluş potansiyeli aynı zamanda yok oluşu da yansıtmaktadır ve kapalı bir olayı temsil etmektedir (Lvova vd., 2013: 175-176’dan akt. Yudahin, 1985: 265). Bu örneklerde olduğu gibi inanca bağlı uygulamalar ihtiyaçlara göre yapılmaktadır. Bu kısım “Özel Dönemler-Kötüyü Yok Etme” başlığında ayrıntılı şekilde ele alındığı için burada kısaca geçilmiştir.

1.3. Evlilik

Siirt ve ilçelerinde yapılan derlemelerde yumurtanın nişan ve düğün merasimlerinde yeni evli çiftler için; huzur, mutluluk, sevinç, bereket, çoğalma ve güzel geçinmeyi temsil etmesinde kullanıldığı aktarılmıştır. Yumurta bayramında nişanlı çiftlerden erkek tarafının kız tarafına sepet sepet süslenmiş yumurta göndermesinin altında yatan mesaj da budur. Yeni evli çiftlerde ise bu durum tam tersi şekilde uygulanır. Bu sefer kız tarafı erkek tarafına aynı şekilde süslü yumurtalar gönderir. Nişanda, erkek tarafının yumurta göndermesindeki amaç; nişan süreci kız ve erkek güzel geçinsinler, bu süreci sevince, huzura ve mutluluğa bağlasınlar dyledir. Evlilikten sonra ise kız tarafının yumurta göndermesi, bereketli şekilde çoğalma ve neslin devamı içindir.

Yeni evlenenlerin yumurta ile ilgili yaptıkları diğer bir uygulama örneği de şöyledir: “Karı-koca düğün günü ya pekmez ya da bal karışımını sağ ellerine sürüp kapının dış tarafını üç defa sıvazlar. Bunu, yuvada tatlı geçinmek inancıyla yaparlar. Eğer bu yapılmazsa gelin sağ ayağının altında yumurta kırarak eve girer. Yumurta bereketi temsil ettiği için gelin yuvasına bereketiyle girsin inancı hakimdir” (KK-9). Yine Siirt ve Diyarbakır’da gelin eve girerken bir tabakta kırılmış olan yumurtaya elini sürüp kapı başındaki duvara sürer (Karakaş, 2020: 52). Diğer bir kaynak kişi de: “Gelin evden içeri girerken yumurtaya basar ve cam bardak kırar. Bunların anlamı; yumurta gibi evine bereketle gelsin, çocuk doğursun. Cam bardak kırmak ise, üzerindeki nazar kırılınsın gitsin.” (KK-2) şeklinde aktarmaktadır. Siirt’in Şirvan ilçesinde yaşayan kaynak kişinin aktardığı gelinin başına haşlanmış yumurta atılması hadisesi ise şöyle ifade edilmektedir: “Önceden gelinin başında kadife fes gibi bir kap olurdu. Damat gelinin başına sert bir şekilde elma atardı ki erkekliği görülsün. Çatıdan da gelinin başına demir paralar saçılırdı. Yazın elma olmadığı için, 3 yumurta haşlayıp kızın başına sert bir şekilde o yumurtaları atarlardı. Yumurta atmalarının nedeni; kadın çoluk çocuk sahibi olsun, özellikle de erkek çocuğu olsun, evine bereketli girsin, dyledir.” (KK- 15). Bu örneklerin benzerlerini Adıyaman ve Muş’ta da görmek mümkündür. Gelin eve uğurlu ve bereketli gelsin diye oğlan tarafı taş duvara yumurta fırlatır (Kalafat, 2010: 148, 180). Geçiş dönemleri olan doğum-bebeklik-çocukluk ve evlilik üzerinde yumurtaya dair yapılan inanış ve uygulamalar fazladır. Bunun sebebi de halkın yumurtaya zengin anlamlar yüklemesidir.

2. Özel Dönemler

2.1. Kutlama: “Yumurta Bayramı”

Yumurta çoğu kültürde bolluk-bereket sembolüdür. Siirt'te de yıllarca bolluk ve bereketi temsil eden Yumurta Bayramı kutlanmıştır. “Yumurta Bayramı” ya da “Şehril Bayf” olarak anılan (Karakaş, 2021a: 42) bu bayram baharı karşılamak üzere kutlanan bir bayramdır. “Yumurta Bayramı'nın Siirt Merkez'de 6 Mayıs'ta 2 gün” kutlandığı aktarılmıştır. Geçmişte yoğun şekilde kutlanan bu bayram günümüzde pek kutlanılmamaktadır. Kaynak kişilerin aktarımına göre “Önceleri Mart ayının ilk günlerinde kutlanan birbirinden güzel kültürel öğeleri içerisinde barındıran Yumurta Bayramı günümüzde unutulur hale gelmiştir” (KK-10). Diğer kaynak kişinin aktarımına göre ise Siirt'teki yumurta bayramının Hristiyanların Paskalya Bayramı'nın kutlandığı dönemde olduğunu, bu bayramda çevrede yeni gelin varsa onun evinde ilk baharın gelişinin kutlandığı ve kız tarafının erkek tarafına sepet sepet süslenmiş yumurta ve durumlarına göre baklava ya da tatlı gönderdiği anlatılır. Nişanlı çiftler varsa bu sefer erkek tarafı kız tarafına bu hediyeleri gönderir (KK-4). Önceden gıda boyaları olmadığı için gönderilen yumurtaları renklendirmek amacıyla haşlama suyuna soğan kabuğu konulur ve yumurtalar yukarıdan aşağıya doğru renk renk boyanır. Soğan kabuğu yumurtanın pembemsi bir kırmızı renk almasını sağlar. Yumurtaların boyanması için yapılan diğer bir uygulama ise badem ağacının yapraklarıyla yumurtanın suda kaynatılması ve yumurtanın yeşil renk almasıdır. Bu bayramın sembolü renkli yumurta ve sarı ekmeklerdir (KK-12, KK-13, KK-14).

Yumurta Bayramı eskiden sıkça Siirt'in tepesinde yer alan Şeyh Türkî Türbesi'nde büyük şenlikler ve gösteriler yapılarak kutlanmıştır. Kendilerine güvenen kabadayılar sepet sepet renkli yumurtalar getirip yumurta tokuşturma yarışı yapmışlardır. Yumurta kırıldığı zaman yarışma bitmiş ve kim yenilirse kırdığı yumurtaların ücretini karşı tarafa ödemiştir. Bu şenlikler aynı zamanda bekar kız ve erkeklerin de tanışma yeri olmuştur (KK-4). Ayrıca yumurta şenliğinde yumurtalar boyandığı gibi çocuklardan isteyenlerin yüzleri de boyanmıştır (KK-11).

Yumurta Bayramı'na yönelik diğer kaynak kişiler; Siirt'in ilçelerinde yumurta bayramının tarihinin değişebildiği, Tillo'da eskilerin 15 Nisan'a kadar ki bir günde kutladıklarını aktarmaktadır (KK-13). Yumurta Bayramı'nın hususi özelliği olan nişanlı kızların evine damat tarafının 300 adet yumurta; bunların 200 tanesi çiğ, 100 tanesi haşlanmış olarak getirilmesi gelenektendir. Bu gelenek Siirt merkezde de yapılmaktadır. Kız tarafı ve erkek tarafının kalabalık şekilde pişmiş yumurtaları yedikleri aktarılır (KK-7). Yumurtanın sayısı ise götüren ailenin maddi durumuna göre belirli olmaktadır. Bunlarla birlikte kuruyemiş de getirilir. Tillo'da Fakirullah Hazretleri'nin türbesine önemli günlerde ziyarete gitmek sıkça yapılan uygulamalardandır. Yumurta Bayramı günü de bu uygulama yapılır, ziyarete; hamurun içine safran konulup sarı küçük ekmekler yapılır ve renkli yumurtalar pişirilip götürülmüş (KK-12, KK-14).

Kaynak kişiye: “Siirt'in fıstığı meşhurdur. Neden fıstık bayramı ya da başka bir meyve, sebze adı bayram olarak anılmamış da yumurta bayramı olarak tercih edilmiştir?” diye sorulduğunda: “Yumurta dirilişi, canlılığı, doğumu ve varlığın kendisine gelişini aynı ilkbahar gibi temsil ettiği için bu sebeple bayrama adı verilmiş olabilir.” (KK-4) şeklinde cevap alınmıştır. Verilen bilgiler de kaynak kişinin görüşünü destekler mahiyettedir. Yumurta Bayramı'nda aktarılan uygulamalarla, özellikle de yumurtaların süslenmesi, tokuşturulması gibi hususlarda, Bascom'un (2019: 78) ifade ettiği: “eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevi”nin de yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, nişanlı çiftler varsa erkek tarafının kolilerle yumurta göndermesi, evli çiftler varsa kız tarafının göndermesi de Bascom'un (2019: 79): “törelere destek verme işlevi”ni desteklemektedir.

2.2. Sağaltım

Halkın imkânları bulunmadığı zaman ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veyahut gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağlatma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümü “halk hekimliğine” dahil olmaktadır (Boratav, 2013: 139). İnsanoğlu asırlardır hayatını tehdit eden bedensel ve ruhsal hastalıklarla mücadele içerisinde. Bu hastalıkların tedavisi için tıptan cevap alamayan veya tıbbî uygulamalara ulaşamayan insanlar tedavi için alternatif tedavi yöntemlerine başvurmaktadır. Burada halk hekimliği ya da halk sağaltıcılığı devreye girmektedir. Halk hekimliği içerisinde; kurşun dökme, kırık-çıkık tedavisi, seğirme-çınlama-kaşınmaya tedavi, üfürük-efsun-büyü okumaları ve çözmeleri, muska ve daha birçok uygulamalar yer almaktadır.

Yüzyıllardır nesilden nesile el alma, ocak olma, okuma, sağaltma, bitkilerle tedavi, kurşun dökme vb. gibi bedensel ve ruhsal hastalıkların tedavilerini inanış ve uygulamalar yoluyla muhafaza eden şehirlerden birisi de Siirt'tir. Özellikle halk hekimliğine başvuran kişilerin tedaviye pozitif cevap almasıyla birlikte etrafındakilere de bunu aktardığı, halk hekimliğine yönlendirdiği ve bu aktarımlarla geleneğin devam ettiği görülmüştür. Yumurta Siirt ve ilçelerinde halk hekimliğine yönelik uygulamalarda sıkça yer aldığı aktarılmıştır.⁵ İmkânsızlıkların olduğu yerlerde bu şekilde yöntemler ön plana çıkmaktadır. Halk, hastalıklarını bu pratik uygulama metotlarıyla tedavi etmektedir. Bu pratik metotlarda sıkça kullanılan besin de içerisinde barındırdığı vitamin ve mineraller kapsamında zengin olması sebebiyle yumurtadır.

“A, B5, B9 (folik asit), B12, D, E, K, B6 vitaminlerini yüksek oranda içeren yumurta; fosfor, selenyum, kalsiyum, çinko minerallerinden” yana da zengin bir içeriğe sahiptir (URL-2). Bu sebeple yumurta alternatif tedavilerde sıkça başvurulan bir besindir. Yumurta, onarma, yenileme ve tedavi etme gibi özelliklerle Siirt ve ilçelerindeki kişilere şifa vermektedir. Özellikle kırık-çıkık gibi durumlarda bedeni hızlı yenilemesi ve hızlı tedavi etmesi sebebiyle öncelikli kullanılan unsurlardan birisi olmuştur. Siirt ve ilçelerinde kolu, bacağı yahut herhangi bir yeri çıkanlar için sıcak su ve sabun, çıkan kısma sürülür ve teker teker kemikler yerleştirilir. Burada yumurta da devreye girmektedir. “Yumurta akını sabunla karıştırıp (Siirt'in meşhur sabunu olan bittim da kullanılabilir.) kırık kola sürüp üç çubukla bağladık. Bir hafta, on güne iyileşirdi”(KK-17, KK-18). Diğer kaynak kişinin aktarımı da bu bilgileri teyit eder mahiyettedir: “Babaannem, merdivenlerden yuvarlandı, eli kırıldı. Kırıkçıya gittik. İnanın, kırık gün yumurtayı çırıp köpük haline getirip eline sarıyorduk, alçı gibi oluyordu. Eli güzel kavradı ve düzeldi. Bu uygulama kırıklar için iyidir” (KK-19). Yumurta akında 40 farklı çeşit protein yapısı yer almaktadır (Yüccer vd, 2012: 71). Erzurumlu İbrahim Hakkı *Marifetnâme*'nin “İlâçlar” (1984: 135) bahsinde yumurtaya yer vererek sarısının da beyazının da faydalı olduğunu zikreder. Beyazı, Güneş'in tesirine ve ateşin sıcaklığına mâni olduğu için yüze sürülür. Sarısı bal ile karıştırılıp yüzdeki sivilceler için şifadır. Yumurta hayvanın parçası olduğu için et kuvvetine sahiptir.

Kırık-çıkık dışında ayrıca ağrılara ve yaralara tedavi için biraz un, yumurta sarısı ve zeytinyağını karıştırıp galeta haline getirip sürmenin şifa (Deunov, 2022: 412) olduğu aktarılmıştır. Yumurta akının içerisinde bulunan zengin içerik burada çimento gibi tutup onarma ve sağlama vazifesiyle alçıdan daha sağlam bir iş çıkarmaktadır ve hasta kişinin kolunu hızlı bir şekilde tedavi etmektedir.

⁵ Yumurta halk hekimliği tedavisinde kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Altındağ, 2022) ve (Erdemci, 2010).

Yumurta, halk hekimliğine yönelik “bel gevşemesi-bel ağrısı-göbek düşmesi” tedavisinde de kullanılmaktadır. Kaynak kişinin aktarımına göre: “Gevşeyen belde ve üşütmede idrar kaçması olur. Yumurta kabuğunu öğütüp un haline getirdikten sonra balla karıştırıp altına kaçırarak çocuklara içiriyorlar. Çok faydası vardır” (KK-20) Ayrıca bel ağrısında: “Aç karnına çiğ yumurta içmek iyi gelir. Yumurta organik ise beliniz daha hızlı iyileşir” (KK-7). Göbek düşmesinde: “Çiğ yumurtanın beyazıyla birlikte sabun, göbeğin üstüne bağlanır. Balla yumuşatarak göbek yukarı doğru çekilir. Göbek yerine oturana kadar bu işlem yapılır” (KK-21). Kayseri sağaltma ocaklarında göbek düşmesinde de benzer uygulama yapılmaktadır. Yerde uzanık şekilde aç karnına yatan hastanın göbek ve etrafı ovulup sıvazlandıktan sonra göbek deliğinin içerisine parmak sokularak göbek yerine gelinceye kadar baskı uygulanır. Hasta bir yere tutunmadan ayağa kaldırılır. Göbek yerine getirildikten sonra bir yumurtayla karıştırılan hamur macun şekline getirilir ve göbeğin üzerine sarılır. Macun göbeğin üzerinde durdukça göbeğin suyunu çeker (Tek, 2018: 195). Yine Urfa’da da altını ıslatan çocuklara her sabah karatavuk yumurtası içirilir (Kalafat, 2010: 270).

Bronşit, boğaz ağrısı ve ses kısıklığına dair yumurtayla yapılan uygulama örneği şöyledir: “Komşunun bronşiti çok azmıştı. Her gün yeni yumurtlayan tavuktan yumurta, taze olması şart, yeni sağılmış keçi sütünü karıştırıp 40 gün boyunca içiyorsun.” Yine sabah aç karnına doğrudan yumurtayı içersen; boğaz ağrısına, ses kısıklığına ve bronşite şifadır (KK-7, KK- 3). Tavuk yumurtası, hızlı tedavi eder, en iyi kimyon ve en kaliteli gıdadır. Yumurtanın beyazı, boğaz sertliğine, ses kesilmesine, nefes darlığına, öksürüğe ve kanın havalandırılmasına şifadır (Erzurumlu İbrahim Hakkı, 1984: 135). Yumurta şifa verici bu vasıflarıyla Siirt ve ilçelerinde sık şekilde karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Kötüyü Yok Etme

“Büyü” kelimesi: “Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, afsun, sihir; karşı durulmaz güçlü etki” (TDK, 2005: 336) anlamlarına gelmektedir. Bu içerikte yumurtanın büyüsel işlemlere dair kullanılması daha çok “karşı durulmaz güçlü etki” içeriğini kapsamaktadır. Büyüsel işlemler, iyi ve kötü amaçlı yapılabilir. Büyüsel işlemlerde kullanılan maddi nesnelere tamamıyla amacına göre kullanılır. Bu sebeple büyüye etki altına almaya, korumaya ve aktarmaya en uygun maddeler seçilir. Büyünün gücü ve etkisi her zaman seçilen bu nesneye aktarılır, bu da tılsımdır. Büyülü olayın merkezinde tılsım yer aldığı için büyü olayı da tılsımla çözülür (Malinowski, 2020: 75-76). Siirt’te derlemede: “Gayri müslimler, bir kişinin bedenine büyü yapmak için; yumurta sarısı ve domuzu birleştirip sert hale yani taş şekline getiriyorlardı. Bunun kırılması imkânsızdı, asla kopmazdı. Tılsımı böyle yaparlardı” (KK-16) şeklinde aktarılmıştır. Diğer bir kaynak kişi de sevmediğin bir insana kötülük için doğrudan yumurta üzerine sihir yapıp görülmeden sihri yaptığın kişinin evine ya da bahçesine konulması gerektiğinden bahseder ve “Sihir için yapılan yumurtanın konulduğu yerin görülmemesi gerekir. O yumurta günlerce kalıp çürüdükçe sihir yapılan kişi üzerinde tesirli olur. Eğer yumurtayı erken bulurlarsa o sihir bozulur” (KK-7) şeklinde ifade eder. Burada Frazer’ın (2004: 10) bahsettiği; kişinin imge ile arasındaki yakınlık (sempati) yoluyla, imgeye yapılan zararın sanki kişinin kendi bedenine yapılmış gibi hissetmesi ve imge yok edildiği zaman kişinin kendisinin de yok olması gerektiğine inanılır düşüncesi söz konusudur.

Birbirinin yerine kullanılan “sihir, büyü” sözcükleri insanın doğada bulunan birtakım güçleri kendi istekleri doğrultusunda iyi ya da kötü amaçlı denetim altına alabildiği inancına dayanır. Anadolu’da büyüün etkisinin tılsım aracılığıyla sağlandığına inanılır (Esirgen, 2014:

xxi).⁶ Yumurta üzerinden verilen örneklerdeki büyüsel işlemlerin içeriği ise; istenileni kolay yoldan elde etme, haset, kin, kötü göz ve kötülük adına yapılan tılsım ve sihir içeriklidir. Burada yumurtanın canı, diriliği simgelemesinin karşıtı olarak üzerine yapılan sihir ve tılsımla koyulduğu yerdeki kişiye karşıt olarak tesir etmesidir. Yumurta hızlı tüketilmez, belirli sıcaklıklarda saklanmazsa kısa sürede canlılığını ve diriliğini kaybedip bozulur yani ölür. Yumurta üzerinden sihir yapılan kişi de aynı bu şekilde yumurta gibi ölüme doğru gidecektir mesajı verilmektedir. Bu da karşıtlık ilkesine dayalı büyüsel bir uygulamayı yansıtır.

Dinsel-büyüsel uygulamaların bir diğer ayağı da nazar hakkındaki inanış ve ritüellerdir. Nazar, halk arasında kötü göz olarak bilindiği için “kötüyü yok etme” uygulamalarında yer almaktadır. Nazar (TDK, 2005: 1459): “Bakış, bakma, göz atma” anlamlarına gelmekle birlikte, “belli kimselerde bulunduğu inanılan; insanlara, özellikle çocuklara, evcil hayvanlara, eve, mala mülke, hatta cansız nesnelere de zarar veren, bakıştaki çarpıcı ve öldürücü güç” de demektir. Zararlı bakışlarla olan zararlı olay böyle bir sebebe yüklendiği zaman “nazar değdi” deyimini kullanılır (Boratav, 2013, 119). Nazardan korunmak için nazarlık olarak; sarımsak, boncuk, at nalı, yumurta kabuğu, kuru diken, çocuk pabucu, Maşallah Ya Hafız gibi yazılar, akik, kurt dişi, çörekotu, hurma çekirdeği vb. gibi nesnelere de kullanılır. (Hançerlioğlu, 1975: 447). Eve ve yeni yürüyen çocuğa asılan yumurta kabuğu dışında bağ ve bahçeye de nazardan korunmak için yumurta asıldığına dair şöyle aktarılmaktadır: “Bağ ve bahçemizdeki ürünlerimizi nazardan korumak için yumurta kabuklarını dışarıdan gelecek kişilerin görebilecekleri yerlere asarız. Babaannem bunu yapardı, görmüştüm” (KK-9). “Nazardan korunmak için yumurta kabuklarını; evin girişine, dışarısına, bahçedeki ağaçlara ve dağ keçilerinin boynuna asarlardı” (KK-15). Ürünlerin ve hayvanların varlığı; zenginliği, bereket ve çoğalmayı temsil eder, kötü göz mahsulleri bitireceği için yumurta vasıtasıyla kötü gözün kesilmesi ya da dağılması işlemi gerçekleştirilmektedir. Karakalpak Türklerinde çiçekler nazar olmasın diye saksıya bir sopa yerleştirilir ve üzerine yumurta kabuğu takılır (Kalafat, 2010: 151). Batıda “Bad eye-evil eye” olarak geçen “kötü göz” enerjisi yani “nazar” bedene kötü enerji olarak yansıdığı için bu nazarı büyükler yumurta kanalıyla uzaklaştırırlar. Öküzün ya da bir adamın alnında yumurtayı kırarlar ve bu nazar gider. Nazarın hasta ettiği inancı birçok yerde geçmektedir. Yumurta bu hasta eden enerjiyi tedavi eden kudrete sahiptir (Deunov, 2022: 157-158). Siirt ve ilçelerinde de bu inanışlara bağlı olarak: “Yeni ev ya da yeni araba alanlar üzerinde yumurta patlatırlar. Yeni evin duvarına yumurta atılır. Her bir kişi en az üç tane yumurta nazardan korunmak için atardı önceden. Yepyeni araba tertemiz olduğu için üzeri özellikle kirletilir ki nazara gelmesin, korunsun” (KK-4). Siirt merkezde yaygın olan bu uygulama örneği Siirt’in ilçesi Kurtalan’da da yeni alınan arabanın tekerleğine vurularak yapılır (Altındağ, 2022: 195). Önceki zamanlarda ise araba olmadığı için yeni alınan hayvanın alnına yumurta vurma işlemi gerçekleştirilir: “Önceden katır, eşek, kısrak veya at o zamanın arabası artık hangisi yeni alınırsa nazardan korunması için eve gelir gelmez önce alnına yumurtayı vururlar, yumurtanın zarı hayvanın alnından aşağı doğru akar. O akıntı temizlenmez. Bunun sebebi; hayvan nazardan korunsun ve uğurlu olsun diyedir” (KK- 15). Nazardan korunmaya yönelik yumurtaya dair bu uygulama örnekleri Diyarbakır ve Bitlis’te de görülmektedir (Karakaş, 2021a: 42). Ayrıca Sivas’ta da bu uygulamalar yapılır (Örnek, 1966: 124). Bu uygulamanın bilimsel karşılığı şu şekilde aktarılır: Meksika’da yumurtaya dair yapılan uygulamada; yumurta kişinin başında gezdirildikten sonra bir bardak içerisinde kırılır ve süreç izlenmeye başlanır. Yumurtanın oluşturduğu şekle göre, nazarda yer alan negatif titreşimleri dağıttığı ve kötü gözlere karşı canlı bir hücre olarak insandaki nazarı aldığı düşüncesi ortaya çıkar (URL-3).

Nazardan kurtulmak Anadolu’da birçok sağaltım işlemleri vardır. Bunlardan birisi de, kurşun dökmedir. Kurşun dökme işleminde de yumurta karşımıza çıkar. Kayseri’de kurşun

⁶ Büyü ve dinsel-büyüsel işlemler hakkında ayrıntılı içerik için bkz. (Esirgen, 2014).

dökme uygulaması yapılırken yumurtadan da istifade edilir. Hasta olan kişinin başına bir örtü üzerinde tutulan kevgirin içerisinde su dolu tabakla beraber bir yumurta, bir iğne, bir bozuk para, bir bıçak, bir soğan, bir tarak ve varsa üzerlik konulur. Tavada eritilen kurşun besmele çekilerek hastanın başında tutulan kevgirin içerisindeki içi su dolu tabağa dökülür (Tek, 2018: 151). Burada yumurta ve diğer malzemelerin içerisinde barındırdıkları maddelerden ötürü nazarı bertaraf etme ve uzaklaştırma gibi hususlara sahip oldukları inancı yer alır. Yumurta, taze candır. Yumurta taze canlılığı ile diğer maddeler de metal olmaları sebebiyle kişide yer alan kötü enerjileri çeker ve nazara karşı şifa bulma inancı söz konusudur. Siirt ve ilçelerinde görüşülen kaynak kişilerin çoğu bahsedilen bu metalleri kötü ruhlardan korunmak amaçlı günlük hayatta sıkça kullandıklarını ifade ederler.

Şamanların hastaları tedavi yöntemlerinde, duaların yardımıyla var olan hastalığı kuş, tavuk, koyun ve yumurtaya geçirdiklerini ve ayinden sonra kuş ve hayvanın kesildiği, yumurtanın ise kırıldığı aktarılmaktadır (Musalı, 2023: 59). Yumurta bu örneklerin hepsinde kötü enerjiyi kendisine çekebildiği ve bu konuda aktif bir dinamik yapıya sahip olduğu için tercih edilmiştir. Bahsedilen işlemlerden sonra yok edilmesi kötü enerjilerin de bu şekilde giderildiği inancından dolayıdır.

“Kötüyü yok etme” uygulamalarında yumurtanın yer aldığı diğer bir örnek de çocuğun erken yürümesine dairdir. Siirt-Şirvan’da çocuk erken yürüdüğü zaman ya da emeklerken hızlı yürüdüyse nazar değmesin diye yedi tane çiğ yumurtanın içini boşaltıp kabuklarını küçük bir şekilde delip (ip geçecek şekilde) kalemle bir siyah bir beyaz çarpı işareti ya da artı, düz çizgiler yapıp çocuğun boynuna asarlar. Siyah çizgiler kabuğun üstünde mutlaka olmalıdır (KK-9). Kaynak kişi aktarımının devamında, yumurtanın kabuğunu çocuğun boynuna astıktan sonra ayrıca evin içerisinde görülen yerlere de astıklarını, bunu yapmalarının nedeni olarak da gelen yeni göz (misafir) ya da nazarı degen gözlerin, çocuğun yüzüne bakmak yerine yumurta kabuklarına bakmalarını sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Bu sayede, gelen yeni gözlerin (misafir) çocuğa ya da eve bakmak yerine yumurta kabuklarına dikkat etmeleri ve bunun anlamını sormaları eve ve çocuğa gelebilecek nazarın dağılmasını karşılamakla birlikte çocuğun da evin de kötü enerjilerden korunmasının amaçlandığını ifade eder. Yumurta kabukları misafirler gidene kadar çocuğun boynunda ve küçülene kadar evin görülen kısımlarında asılı kalır. Bunu yapmalarının nedeni de, çocuk, mal ve mülk gözden korunsun, göz varsa çeksin, gitsin (KK-9) düşüncesidir. Aktarılan bu örnek, Siirt’in diğer ilçelerinde yaygın olarak bilinen ve duyulan bir örnek değildir. Yumurtanın kabuğu çocuğun boynunda asılı olunca çocuğun erken yürüdüğünü fark eden kişiler, çocuğun becerisine ve hızlılığına odaklanmak yerine yumurtanın kabuğuna odaklandıkları için çocuk misafirlerin nazarına karşı korunmaktadır. Burada iki husus söz konusudur. Yumurtanın kabuğunu çocuğun boynuna asmak, temas ilkesine bağlı büyüsel bir işlemdir. Burada yumurta Tanyu’nun da belirttiği gibi “kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanan bazı tabii nesne” tanımında olduğu için çocuğun bedeniyle temas kurarak gelebilecek nazarları çocuğa değil kendisine çeker (Tanyu, 1992: 501). Yumurtayı doğrudan ipe çocuğun boynuna asamayacakları için içini boşaltma yoluyla yalnızca kabuklarına ip takarak bu işlemi yaparlar. Kaynak kişiye neden nazardan korunmak için yumurta tercih edildiği sorulduğunda: “Yumurta berekettir, ardı arkası kesilmeyen çocuklar olsun, nazara karşı korunsunlar diye, çocuğun boynuna ve eve asılır” (KK-9). Burada yedi sayısının kullanımı; tamamlayıcı bir sayı olmasıyla birlikte içeriğinde temsil ettiği manalar açısından genellikle yapılan birçok uygulamada ön planda olan bir sayı olmasından dolayıdır. “7, 4 elementini kuşatan ve duysal güçlere karşılık gelen maddi dörtlemeyle (hava=zekâ, ateş=istenç, su= duygular, toprak= ahlak) birlikte yaratıcı ilkelerin üçlüğünü (aktif zekâ, pasif bilinçaltı ve iş birliğinin düzenleyici gücü) içerir” (Schimmel, 1998: 140).

Uygulamalarda dikkat çeken diğer bir husus da yumurta kabuklarının üzerlerine siyah, beyaz kalemle çarpı işaretleri ya da artı, düz işaretler çizilmesidir. Yumurta kabukları gelen kişilerin nazarını celbeder ancak üzerlerine dikkat çekici işaretler yapılması nazarın çocuğun üzerine gelmemesi için tedbiri daha çok arttırma uygulamasıdır. Bu işaretler vasıtasıyla kabuklar yabancı gözlerin dikkatinden kaçamaz, siyah çarpı işareti gözü üzerine doğrudan çeker. Çocuklar nazara karşı savunmasız ve korunaksız oldukları için büyükler onları nazardan muhafaza adına koruma yollarını bu şekilde pekiştirmektedirler. Kaynak kişinin: “Siyah çizgiler ise mutlaka olmalıdır.” ifadesinden de bu anlam çıkmaktadır. Ayrıca yumurta sadece yürüyen çocukları nazardan korumak amaçlı kullanılmaz aynı zamanda lohusa kadını ve bebeği de nazardan korur (Karakaş, 2021b: 366).

Sonuç

Yumurta şekilsel ve yapısal özelliğinden ötürü; bilinmezliği, kaostan-kozmosa geçişi, ilk insanın ve diğer canlıların yaratılışını temsil ettiği için yaşamın, doğumun ve çoğulluğun sembolüdür. Çalışmada bahsedildiği üzere özellikle yaratılıştan ölüme kadarki yaşam sürecinde, insanoğlunun yaşam mücadelesi verdiği amniotik keseden sonrasında yaşadığı dünya mekanına kadar yumurtaya benzemesi, yumurtanın sürekli ön planda ona yoldaşlık ettiğinin göstergesidir. Geleneksel toplumlarda kutsal, hayatın her karesinde yerini alır. Siirt; kent kültürü ve kırsal kültürün iç içe olduğu bir toplumdur. İnsanlar özellikle doğum ve yaşam eksenine bağlı inanış ve uygulamalar konusunda olumlu sonuçlar aldıkça etrafındakilere de bu inanışa bağlı ritüelleri aktarır, yönlendirir ve bu aktarımlarla gelenek devam eder. İmkansızlıkların yoğun olduğu yerlerde halk tarafından tercih edilen çeşitli pratikler ön plana çıkmaktadır. Halk hastalıklarını tedavi etme, bedenine şifa bulma, geçiş törenlerinde işini kolaylaştırma ve hızlandırma amacıyla pratik metotlar seçmektedir. Bu pratik metotlarda sıkça kullanılan unsur da içerisinde barındırdığı vitamin ve mineraller açısından zengin olması ve çok yönlülüğüyle ihtiyaçları gidermesi sebebiyle yumurtadır. Hayatın her safhasında yumurta karşımıza çıksa da özellikle hayatın başlangıcı olan doğum-bebeklik-çocukluk ve evlilik ekseninde birlikte özellikle tedavi edicilik yanının ön planda olduğu sağaltım, kötü olanı yok etme gibi içeriklerde güncel şekilde kullanımının devam ettiği saha çalışmasında 21 kaynak kişinin aktardığı örnekler üzerinden görülmüştür. Elde edilen verilere göre yumurtanın özellikle sorunlarla karşılaşıldığı günlerle birlikte sevinçli ve mutlu günlere de eşlik ettiği aktarılmıştır. Özellikle doğurganlıkta ve doğurganlığın devamında yumurtanın aktif şekilde rol aldığı kaynak kişiler tarafından ifade edilmiştir. Siirt ve ilçelerindeki halk, yumurtaya maddesel ve manasal açıdan yoğun şekilde anlam yüklemekte ve bu içeriklerin beklentilerini karşılaması sonucunda inanca bağlı ritüellerini kuşaktan kuşağa devam ettirmektedir. Bu çalışmada yumurtanın; “geçiş dönemleri (doğum, bebeklik ve çocukluk, evlilik) ve özel dönemler (kutlama, sağaltım ve kötüyü yok etme) olarak inanış ve pratiklerde sürekli yer aldığı tespit edilmiştir. Siirt ve ilçelerinde somut olmayan kültürel miras içerisinde yer alan yumurtaya dair halk inanış ve uygulamalarından unutulmuş veyahut yazılı kültür haline getirilemeyen (dağınık haldeki) bu değerler, yapılan saha çalışmasıyla arşivlenmiş ve sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına aktarılmıştır. Bu sayede kültürün gelecek kuşaklara geçişi ve sonraki zamanlarda yapılacak saha çalışmalarına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Kaynakça

- ALTINDAĞ, Neriman (2022). “Siirt’in Kurtalan ilçesinde halk hekimliği uygulamaları”. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- AYTAR, Selçuk (1976). “Hastalığı Devretme Geleneği”, *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 322, s. 7639-7640.
- BALDICK, Julian (2010). *Hayvan ve Şaman Orta Asya'nın Antik Dinleri*. (çev. Nevin Şahin). İstanbul: Hill Yayınları.

- BASCOM, William R. (2019). “Folklorun Dört İşlevi”. (çev: Ferya Çalış). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar-2*. (ed. M. Öcal Oğuz ve Selcan Gürçayır). Ankara: Geleneksel Yayınları, s. 71-86.
- BAYRI, Mehmet H. (1972). *İstanbul Folkloru*. İstanbul: A. Eser Yayınları.
- BLAKE, John F. (1877). *Astronomical Myths Baed on Flammarion’s “History of The Heavens”*. London: Macmillan Publisher.
- BONNEFOY, Yves (1981). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (2013). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- ELIADE, Mircea (1992). *İmgeler ve Simgeler*. (çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: Gece Yayınları.
- ELIADE, Mircea (2001). *Mitlerin Özellikleri*. (çev. Sema Rifat). İstanbul: Om Yayınevi.
- EŞMELİ, İsmet ve Mürsel Ethem (2020) “Ahıska Türklerinin Bazı Halk İnanışları (Geçiş Dönemleri ve Bazı Hayvanlar) (Denizli Örneği)”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2), s. 1810-1830.
- DEUNOV, Peter (2022). *The Health Book*. Edition by David de Angelis.
- ERDEMÇİ, Bayram (2010). “Eruh ve Pervari yöresinde kutsal mekân anlayışı ve yaygın halk inançları”. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı (1984). *Mârifetnâme*. (sadeleştiren: Fuad Başar). İstanbul: Kitsan Yayınları.
- ESİRGEN, Bilge (2014). “Türk halk anlatılarında büyüün işlevi”. Doktora Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- FRAZER, James G. (2004). *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökleri-1*. (çev. Mehmet H. Doğan). İstanbul: Payel Yayınevi.
- GARDIN, Nanon vd. (2019). *Larousse Semboller Sözlüğü*. (çev. Beyza Akşit). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- GENNEP, Arnold Van (2022). *Geçiş Ritleri/ Tabular, Batıl İnançlar, Büyüler, Ayinler ve Törenler*. (çev. Oylum Bülbül Beşler). İstanbul: Nora Yayınları.
- GÖZEN, Sibel (2014). “Aksaray/ Ortaköy ilçesi monografisi”. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.
- GUÉNON, Rene (2022). *Mukaddes İlmün Sembolleri*. (çev. Filiz Karaküçük). İstanbul: Ketebe Yayınları.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan (1975). *İnanç Sözlüğü- Dinler-Mezhepler-Tarikatler-Efsâneler*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KALAFAT, Yaşar (2010). *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*. 6. Baskı. Ankara: Berikan Yayınevi.
- KARAKAŞ, Rezan (2020). *Güneydoğu Anadolu Halk İnanışları (Dicle Bölümü)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- KARAKAŞ, Rezan (2021a). “Doğanın ve İnsanın Dirilişinin Simgesi: Yumurta”, *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S.6, s. 31-51.
- KARAKAŞ, Rezan (2021b). “Türk Halk Kültürü Geçiş Dönemi Ritüellerinde Yumurta”, *Folklor-Edebiyat*, S. 106, s. 357-377.
- KOÇAK, Aynur (2015). “Doğum Sonrası”, *Aile Yazıları-7*. (ed. Saim Sakaoglu- Mehmet Aça-Pervin Ergun). Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, s. 143-166.
- LVOVA, Eleonora L. vd. (2013). *Güney Sibiryâ Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri 2-İnsan ve Toplum*. (çev: Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.
- MALINOWSKI, Bronislaw (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (çev. Saadet Özkal). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- MALINOWSKI, Bronislaw (2020). *Büyü Bilim ve Din*. (çev: Saadet Özkal.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- MORRIS, Desmond (1999). *Koruyucu Tılsımlar/ Uğurlar, Muskalar, Nazarlıklar*. (çev. Mehmet Harmacı). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- MUSALI, Vusala (2023). “Nazar, Çile, Korku Giderme Ritüelleri ve Uygulamaları (Bakü ve Cıvarı Örneğinde)”, *Kültürk- Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 7, s. 37-74.

- ÖRNEK, Sedat V. (1966). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtil İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- ÖRNEK, Sedat V. (1995). *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- ÖRNEK, Sedat V. (2000). *Türk Halkbilimi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- SCHIMMEL, Annemarie (1998). *Sayıların Gizemi*. (çev. Mustafa Küpüşoğlu). İstanbul: Kabalcı Yayınları
- SEZMİŞ, Mehmet E. (2018). “Kültürel değişim bağlamında Zile ilçesinde Türk halk inanışları”. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi.
- SİVRİ, Medine ve A. Yetim (2009). “Yaratılış Söylencelerinde Yumurta Ögesine Karşılaştırmalı bir Yaklaşım”. Frankofoni, 21, s. 191-202.
- SIEGEL, Morris. (1940). *A Study of West African Carved Gambling Chips*. Wisconsin: American Anthropological Association.
- SPROUL, Barbara C. (1991). *Primal Myths*. New York: Harper Collins Edition Publishers.
- TANYU, Hikmet (1992). “Büyü”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.6, s. 501-506.
- TDK (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.
- TEK, Recep (2018). *Kayseri Yöresi Sağaltma Ocakları*. Konya: Kömen Yayınları.
- UÇAK, Salih (2007). “Ergani’de eski Türk inançlarının izleri ve halk hekimliği”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- YUDAHİN Konstantin K. (1985). *Kirgizsko-Russkiy Slovar-1*. Moskova.
- YÜCCER, Muhammed vd. (2012). “Fonksiyonel Gıda Olarak Yumurta: Bileşenleri ve Fonksiyonel Özellikleri”, *Akademik Gıda* 10(4), s. 70-76.

Elektronik Kaynaklar:

- URL-1: Geçmişten Günümüze Anadolu’da Ölüm ve Doğum Sembolizmi, yayinyeri:https://www.academia.edu/41483288/GE%C3%87M%C4%B0%C5%9ETEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE_ANADOLU_DA_%C3%96L%C3%9CM_VE_DO%C4%9EUM_SEMBOL%C4%B0ZM%C4%B0 (E.T.: 16.07. 2023)
- URL-2: <https://www.medicalpark.com.tr/yumurtanin-faydalari/hg-2826> (E.T.: 31.05.2023)
- URL-3: <http://www.unm.edu/~cheo/LONG.pdf> (E.T.: 26. 12. 2023)

Kaynak Kişiler:

- KK-1: Türkan Ayaz, Kadın, 60, Siirt-Kurtalan, Ev hanımı, İlkokul, 20.01.2023.
- KK-2: Neziha Sivuk, Kadın, 52, Siirt-Şirvan, Öğrenim yok, 20.06.2022.
- KK-3: Ferice Erkoyuncu, Kadın, 47, Siirt-merkez, İlkokul, 03.06.2022.
- KK-4: Perihan Harman, Kadın, 36, Siirt-merkez, Yüksek Lisans, 15.01.2023.
- KK-5: Kafiye Yücel, Kadın, 48, Siirt-Şirvan, Önlisans, 29.05.2023.
- KK-6: Leyla Evliyaoğlu, Kadın, 43, Siirt-Şirvan, Lise, 29.05.2023.
- KK- 7: Halime Aydın, Kadın, 71, Siirt-merkez, Öğrenim yok, 18.01.2023.
- KK-8: Şahnaz İlgün, Kadın, 48, Siirt-Kurtalan, Önlisans, 15.06.2022.
- KK-9: Cennet Kurtak, Kadın, 27, Siirt-Şirvan, Lise, 20.06.2022.
- KK-10: Ayhan Mergen, Erkek, 65, Siirt-merkez, Üniversite, 11.06.2022.
- KK-11: Songül Türkpençe, Kadın, 55, Siirt-Baykan, Lise, 17.06.2022.
- KK-12: Beşire Gültekin, Kadın, 75, Siirt-Tillo, Öğrenim yok, 30.05.2022.
- KK-13: Aygül Gültekin, Kadın, 35, Siirt-Tillo, Önlisans, 30.05.2022.
- KK-14: Sevilay Gültekin, Kadın, 32, Siirt-Tillo, Lise, 30.05.2022.
- KK- 15: Necip Aydın, Erkek, 71, Siirt-merkez, Öğrenim yok, 18.01.2023.
- KK-16: Edip Kaymaz, Erkek, 32, Siirt-merkez, Üniversite, 03.06.2022.
- KK- 17: Abdülgaffar Yücel, Erkek, Siirt-Baykan, İlkokul, 17.06.2022.
- KK-18: Fatıma Kaçar, Kadın, 68, Siirt-merkez, Öğrenim yok, 03.06.2022.
- KK-19: Emine Erkoyuncu, Kadın, 45, Siirt-merkez, İlkokul, 03.06.2022.
- KK-20: Zuhul Acar, Kadın, 35, Siirt-Pervari, Lise, 12.06.2022.
- KK-21: Rukiye Atak, Kadın, 95, Siirt-Pervari, Öğrenim yok, 12.06.2022.

<p><i>Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:</i></p>
<p>Etik Kurul Belgesi: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’nun 31.08.2021 toplantı tarihli, 2021/06 toplantı no olan Etik Kurul Belgesi tedarik edilmiştir.</p>
<p>Finansman: Bu çalışma için TÜBİTAK’tan destek alınmıştır.</p>
<p>Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvurulana doktora tez danışmanı Prof. Dr. Aynur Koçak’tır.</p>
<p>Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.</p>
<p>Yazarın Notu: Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanan “Türk Halk İnanış ve Uygulamalarında İnsan Bedeni Üzerine Bir İnceleme: Siirt ve İlçeleri Örneği” adlı doktora tezinden üretilmiştir.</p>
<p>Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri iki yazar tarafından hazırlanmıştır.</p>
<p><i>The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i></p>
<p>Ethics Committee Approval: The Ethics Committee Document, dated 31.08.2021 and meeting number 2021/06, of Yıldız Technical University Social and Human Sciences Research Ethics Committee was provided.</p>
<p>Funding: Support was received from organization for this study.</p>
<p>Support and Acknowledgments: The doctoral thesis advisor, whose support or ideas were sought during the research and writing of the study, Prof. Dr. Aynur Koçak.</p>
<p>Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.</p>
<p>Author’s Note: This study was produced from the doctoral thesis titled “An Investigation of the Human Body in Turkish Folk Beliefs and Practices: Siirt and Districts” completed at Yıldız Technical University, Institute of Social Sciences.</p>
<p>Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a two author.</p>